

Дэмітрый Карбышаў, ГЕНЕРАЛ З ГРАНІТНЫМ СЭРЦАМ

У пачатку лютага 1946 года прадстаўніку саветскай місіі па справах рэпатрыяцыі ў Англіі паведамілі, што яго тэрмінова хоча бачыць паранены канадскі афіцэр, які знаходзіцца ў шпіталі пад Лонданам. Афіцэр, былы ваязьен канцлагера Маўтхаўзен, даслаў запіску, у якой сцвярджаў, што жадае паведаміць савецкаму прадстаўніку «надзвычай важныя звесткі».

«Дарагі сэр! Буду вельмі абавязаны, калі Вы зможаце паслаць каго-небудзь з Вашага пасольства або з Ваеннай Місіі, каб пачаць мяне ў 22-м канадскім Генеральным шпіталі, Брэмшот, Сурэй, палата 02, з тым, каб я змог перадаць Вам некаторыя навіны, якія тычацца генерал-лейтэнанта Карбышава, палкоўніка Аманіцкага, палкоўніка Івана Георгіевіча Грыгор'ева і палкоўніка Мікаіла Васільевіча Сарокіна, з якімі я быў у лагеры знічэння Маўтхаўзен (Аўстрыя).

Для таго, каб аблегчыць справу, хачу дадаць, што магу гаварыць па-рускі дастаткова добра, каб быць зразумелым.

Шчыра Ваш маёр Р.В. Седан дэ Сэнт-Клер».

Разабрацца з лістом было даручана прадстаўніку ўпаўнаважанага па справах рэпатрыяцыі, адзін з супрацоўнікаў ягога, маёр І. Саракупад, сустрэўся з канадскім афіцэрам.

«Я хачу расказаць вам аб тым, як загінуў генерал-лейтэнант Дэмітрый Карбышаў», — вымавіў маёр, калі сцвярдыў прадстаўніку з'явіўся ў шпіталі.

З рапарта маёра Саракупада:

«13 лютага гэтага года я з перакладчыкам Загаранскім наведаў канадскага маёра Седана дэ Сэнт-Клера...

Быўшы ваеннаслужачым французскай арміі, (ён) трапіў у палон да немцаў. У палоне, у Араньенбургу, на заводзе Хейнкеля, пазнаёміўся з генерал-лейтэнантам Карбышавым.

Паводле яго слоў, Карбышаў немцы пранявольвалі супрацоўнічаць з імі. Ён адмовіўся катэгарычна, бо не мог здрадзіць Радзіме. Яму было каля 65 гадоў, ён быў не вельмі здаровы і жыў пры санчасці. У студзені 1945 года 1000 чалавек палонных з завода Хейнкеля былі адпраўлены ў лагер знічэння ў Маўтхаўзен. У іх ліку былі генерал-лейтэнант Карбышаў, яшчэ шэраг саветскіх афіцэраў і маёр Седан дэ Сэнт-Клер.

Па прыбыцці ў Маўтхаўзен іх пакінулі на цэлы дзень на марозе. Апрапаны былі дрэнна, мароз быў каля 12 градусаў. Увечары немцы наладзілі для дастаўлення вязняў халодныя душы. Пасля душы ў адных кашулях, споднім і калодках на нагах пастрэлі ўсіх на плячы і пратрымалі тут да 6 гадзін раніцы. З 1000 чалавек, якія прыбылі ў Маўтхаўзен, пасля гэтага 480 чалавек памерлі. Памёр і генерал-лейтэнант Карбышаў (гэта здарылася ў ноч з 17 на 18 лютага 1945 г.)...

Расказ канадскага ваеннага стаў першай з 1941 года весткі пра Дэмітрыя Міхайлавіча Карбышава. Бо ён тады ў СССР лічыўся зніклым без вестак яшчэ ў самым пачатку вайны.

25 лютага таго ж года рапарт быў накіраваны ў Маскву намесніку ўпаўнаважанага СНК СССР па справах рэпатрыяцыі генерал-лейтэнанту К.Д. Голубеву. Пачаўся дадатковы пошук інфармацыі...

КАДЭТ З НЯДОБРАНДЗЕЙНАЙ СЯМ'І

Біяграфія Дэмітрыя Міхайлавіча Карбышава не зусім тыповая і шмат у чым не падобная да біяграфіі кадравых афіцэраў рускай арміі. На яго жыццё прыпала пёрая вайнаў першай паловы XX стагоддзя, у тым ліку дзве сусветныя і адна грамадзянская. Ён нарадзіўся ў Омску 135 гадоў таму. 26 кастрычніка 1880 года ў сям'і вайскоўца. У дванаццатых гадоў застаўся без бацькі. Дзядзіч — сьніоў Уладзіміра і Дэмітрыя — выхоўвала маці. З дзіцячых гадоў Дэмітрый марыў працягнуць дынастыю, распачаўшы бацькам і дзедкам, а таму паступіў у Сібірскае кадэцкае корпус. Аднак, нягледзячы на старанне, праўленнае ў вучобе, лічыўся на старанне «нядобранадзейных». У тую пару моладзь, асабліва ў правінцыі, павальна захаплялася рэвалюцыйнымі ідэямі. Не застаўся ўбакі і брат Уладзімір, які ўрэшце быў арыштаваны «за заклікі да бунту і звяржэння ладу». Уладзімір удзельнічаў у рэвалюцыйным гуртку, створаным у Казанскім універсітэце, разам з яшчэ адным маладым радыкалам — Уладзімірам Ульяным. Але калі будучага правадзніка рэвалюцыі толькі выключылі з універсітэта, то Уладзімір Карбышаў апынуўся ў турме, дзе неўзабаве і памёр.

Сям'я, якая і без таго мела немалыя матэрыяльныя цяжкасці, перайшла ў разрад нядобранадзейных і апынулася пад негалосяным наглядкам паліцыі. Маці нідзе не магла знайсці працу, а Дэмітрыю, нягледзячы на бліскучае здарэнне іспыты ў Сібірскае кадэцкае корпус, было адмоўлена ў навучанні за казёныя кошт. Два гады ён быў вымушаны спяціцца навуці самастойна, прыбываючы ў вучылішча толькі для здачы залікаў і пераводных экзаменаў, якія ў брата вядуць да прымагі ў усёй страско. Але, нягледзячы на гэта, працавітае і выдатныя ведамі Дэмітрый у 1894-м заваяваў права стаць сапраўдным кадэтам. А яшчэ праз чатыры гады выпускаяцца з корпусу лепшым у класе, атрымаўшы перавагі пры залічэнні ў Мікалаеўскае ваенна-інжынернае вучылішча. З усіх ваенных спецыялістаў Карбышава больш за ўсё прыцягнула будаўніцтва ўмацаванняў і абарончых збудаванняў.

Час вучобы ў Пецярбургу пралятае неазаўважна. І ў кастрычніку 1900-га дваццацігадовы афіцэр адпраўляецца да першага месца службы — у саперны батальён, дыслакаваны на паўночным усходзе Кітая, у Маньчжуріі. На Далёкім Усходзе ўжо адчуваецца набліжэнне вялікай вайны, спешна ідзе інжынернае абсталяванне будучага тэатра ваенных дзеянняў. Начальнік кабельнага аддзялення тэлеграфнай роты падпорушнік Карбышаў пастаянна ў камандзіроўках, кіруе пракладкай кабельных ліній, будзе тэлеграфныя станцыі ў Ляяне, Мукдэне, Хунаньчэ.

Талант маладога афіцэра ўпершыню ярка выявіўся ў руска-японскай кампаніі — Кар-

бышаў умацоўваў пазіцыі, наводзіў масты цераз рэкі, наладжваў сродкі сувязі, праводзіў разведку бою. Вестка аб пачатку вайны з Японіяй заспела яго ў Нільскоўска-Усурыйскім, дзе Дэмітрый Міхайлавіч удзельнічаў у фарміраванні новай тэлеграфнай роты, якая і павінен быў узначаліць. У сакавіку 1904-га ён разам са сваім падраздзяленнем перасёк мяжу Маньчжуріі і аказаўся на перадавой.

Падрабязных апісанняў яго службы ў перыяд руска-японскай вайны не захавалася. У архівах засталася толькі выписка з прадстаўлення начальна Карбышава да ордэна Св. Уладзіміра 4-й ступені з мячамі і бантам. Там сказана, што, «быўшы камандзіраваным для сувязі з Порт-Артурам, аказаўся адрэзаным непрыяцелем, сабраў казачыя пасты і з боем прабыў да батальёна». За вывад з акружэння салдат з тэхнікай і зборой Дэмітрый Міхайлавіч і атрымаў сваю першую бою ўзнагароду. Усяго ж да канца вайны іх будзе яшчэ сем: чатыры ордэны і тры медалі. І гэта за год з невялікім! Выпадак унікальны для ваеннага інжынера ў такім невысокім чыне.

Вайна не толькі загартавала характар Карбышава, яна навучыла яго, ў літаральным сэнсе акапога афіцэра, шанаваць і паважваць салдата, спадзяваюцца на яго мужнасць, разваротліваць і кемліваць, знаходзіць з ім агульную мову, а не проста аддаваць каманды. Гэтае ўменне, якое не ўласціва большасці афіцэраў тых гадоў, але якое так шанавалася пад кулямі, сыграла элі жарт з Дэмітрыем Міхайлавічам пасля заканчэння вайны: у 1906 годзе ён быў вымушаны выйсці ў адстаўку.

Пазней у сваёй аўтабіяграфіі ён так каментарваў гэтую падзею: «Мне было прад'яўлена абвінавачванне ў агітацыі сярод салдат, за што я прыцягваўся да суда таварыства афіцэраў». Пасля гэтага, па законах афіцэрскага гонару, штабс-капітан Карбышаў, нягледзячы на ўсё свае заслугі перад царом і Айчынай, вымушаны быў падаць рапарт аб добраахвотнай адстаўцы. Хоць, калі б факт рэвалюцыйнай агітацыі сярод «ніжніх чыноў» сапраўды быў устаюльняе, справа, дамаецца, дайшла б ўжо да сапраўднага суда. Не будзем забываць, што краіну ў гэты час уэрзувалі рэвалюцыйныя падзеі. Так што, хутчэй за ўсё, палкавое начальства (з падачы жандармаў) прыгадала граш перад рожымым Карбышава-старэйшым і вырашыла пазбавіцца ад яго брата-афіцэра з «нядобранадзейнай сям'і»!

На карысць гэтай версіі сведчыць той факт, што цывільныя жыццё Дэмітрыя Міхайлавіча было нядоўгім: ужо праз год, адразу пасля ўйхаміравання смуты, яму дазваляюць вярнуцца на службу, а ў 1908-м не перахкаваючы паступленню ў інжынерную акадэмію.

АД ПЕРАМЫШЛІ ДА ПЕРАКОПА

У пачатку лета 1911 года ў чыне штабс-капітана Дэмітрый Карбышаў быў накіраваны ў крэпасць Брэст-Літоўск. Як ужо вопытны ваенны інжынер ён прыняў удзел у будаўніцтве фартыфікацыйных збудаванняў Брэсцкай крэпасці — у якасці кіраўніка работ. Карбышаў даручылі рэканструкцыю VII форта другой лініі крэпасці. У архіве Ваенна-гістарычнага музея артылерыі, інжынерных войскаў і войскаў сувязі Міністэрства абароны Расіі захаваліся чарцяжы праекта форта, распрацаваныя афіцэрам і зацверджаныя генералам Буяніцкім.

Тут, на Трышынскіх могілках Брэста, пахавана першая жонка Дэмітрыя Карбышава — Алісія Карпаўна, якая прыбыла з ім да новага месца службы з Пецярбурга і памерла ў 1913-м, пасля шасці гадоў шлюбю. Помнік з чорнага мармуру з высокім кржыкам, устаюльняе Дэмітрыем Міхайлавічам, будам захаваўся да нашага часу. Тут жа, у Брэсце, адбываецца яго першае, праўда, завочнае знаёмства з будучай жонкай Лідзіяй Васільевнай Аплацкай. Яе бацька служыў начальнікам невялікай чыгуначнай станцыі паміж Оршай і Баранавічамі, а брат аказаўся аднапалчанінам Карбышава. Незадоўга да пачатку Першай сусветнай у адным з лістоў ён распавядаў сястры: «Ёсць у нас два дзіцяці, адзін бегае за ўсімі жанчынамі, за другім, наадварот, усе жанчыны бегаюць. І не дзіва: адукаваны, выхаваны, не зануда, а вельмі абалыяны. Да таго ж — герой Порт-Артура». Хто б тады мог падумаць, што гэты малады людзей пераліць менавіта вайна!

З пачаткам баявых дзеянняў цяжка і сціпла павятовае паненка раптоўна змянілася: зацікалася ў сёстры міласэрнасці, паехала на фронт. І яшчэ да канца першага ваеннага года была ўдастоена медала «За адвагу» на Георгіевскай стужцы. А ў 1915-м падчас штурму крэпасці Перамышль сярод іншых вынесла з-пад агню і параненага ў нагу капітана Карбышава. Вось так яны пазнаёмліся, а неўзабаве і пажаніліся.

У Брэсцкай крэпасці Дэмітрый Карбышаў прабыў да лістапада 1914-га, калі па яго асабістай просьбе ён быў накіраваны ў дзейную армію. Першую сусветную вайну Карбышаў праішоў у якасці дывізіяўнага інжынера 78-й і 69-й пяхотных дывізіяў, а затым начальнікам інжынернай службы 22-га фінляндскага стралковага корпуса. За смеласці і адвагу пры

штурме Перамышлі і падчас Брусілаўскага прарыву ён быў узведзены ў падпалкоўнікі і ўзнагароджаны ордэнам Святой Ганны.

Падчас рэвалюцый падпалкоўнік Карбышаў не кідаўся, а адразу ўступіў у Чырвоную Армію. Ён усё жыццё быў верны сваім поглядам і перакананням, ад якіх не адхрышчываўся. Але лепш за ўсё даць слова самому Дэмітрыю Міхайлавічу. Вось што ён пісаў у аўтабіяграфіі: «Амаль усю Першую сусветную імперыялістычную вайну мне давялося працаваць у складзе 8-й арміі. У другую палову вайны гэтай арміяй камандавалі такія зубры контррэвалюцыі, як генералы Каледзін і Карнілаў. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі, у ліпені 1917 г., армія была кінута Керанскім у наступленне пад Станіславам, але з прычыны прарыву рускага фронту немцамі пад Тарнопалем вымушана была адступіць.

Усё гэта не прамінула адбідца на настроі салдацкай масы, і 8-я армія хутка большаві завалася».

У лістападзе 1920 года Дэмітрый Карбышаў займаўся інжынерным забеспячэннем штурму Перакопа, поспех якога канчаткова вырашыў зыход грамадзянскай вайны.

ФАШЫСТЫ ВАЙНУ НЕ АБВЯШЧАЮЦЬ...

Да канца 1930-х гадоў Дэмітрый Карбышаў лічыўся адным з найвышэйшых спецыялістаў у галіне ваенна-інжынернага мастацтва не толькі ў Саветскім Саюзе, але і ў свеце. У 1940-м яму было прысвоена званне генерал-лейтэнанта, а ў 1941-м — ступень доктара ваенных навук.

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны генерал Карбышаў працаваў над стварэннем абарончых збудаванняў на заходняй мяжы.

«Грамадзянская вайна ў Іспаніі, прарыў лініі Манэргейма, абыход лініі Махыно, «дзіўная вайна» на Заходнім фронце, падзенне Францыі і Аўстрыі, разгром Польшчы, Чэхаславакіі, Нарвегіі, Даніі, Галандыі, Югаславіі, Грэцыі, нястрымнае шцэце нямецка-фашыскай арміі па Еўропе, — кажаў Дэмітрый Міхайлавіч, — усё гэта прымушае пра многае разважаць, па-іншаму глядзець на формы няўражальнай падрыхтоўкі дзяржаўных межаў. Наўрад ці хто-небудзь з разважных саветскіх людзей думае, быццам вайна на захадзе нас не тычыцца, што ў нас могучы панаваць мір, цішыня, спакой. Не, мы разумеем, што на самой справе вайна ўжо пачалася і для нас — сапраўдная, жудасная вайна. Бо фашысты вайну не абвешчаюць».

А саму Вялікую Айчынную генерал-лейтэнант Дэмітрый Карбышаў сустрэў у Гродне. У пачатку чэрвеня ён быў камандзіраваны ў Заходнюю асобную ваенную акругу, дзе інспектаваў ход будаўніцтва фартыфікацыйных збудаванняў 68-га Гродзенскага ўмацаванага раёна. Такую велізарную па маштабе працу Дэмітрый Міхайлавіч выканаў у незвычайна кароткі тэрмін — усюго за 8 дзён. Ён глыбока разумеў палывую фартыфікацыю і ўмеў цудоўна спалучаць яе з тактыкай і аперацыйным мастацтвам войскаў. У яго праекце было паказана размяшчэнне ўсіх батарэй, іх пажаданы калібр і дакладныя месцы размяшчэння, зроблены панарамныя віды на найважнейшыя ўмацаванні — як з непрыяцельскага боку, так і з нашых ўмацаванняў на непрыяцельскай бераг; напісана грунтоўная тлумачальная запіска і нават кароткі каштарыш на вытворчасць работ.

З пачаткам вайны доты гэтага яшчэ не дабудаванага УРа геранна адбівалі штурмы ворага, трымаючы абарону да 25 чэрвеня, а асобныя — да 27 чэрвеня, шмат у чым паўтарыўшы падзвіг суседніх пагранічных застаў і абаронцаў слаўнай Брэсцкай крэпасці.

Імплявае наступленне гітлераўцаў паставіла саветскія войскі ў складанае становішча. І 60-гадовы генерал інжынерных войскаў, мабыць, быў, на нечую думку, не самым неабходным чалавекам у часях, якім паргажае акружэнне: эвакууеўаш Карбышава не здолеў. Зрэшты, і ён сам, як сапраўдны баявы афіцэр, вырашыў вырвацца з гітлераўскага «мяшка» разам са сваімі салдатамі.

Гродна пакінулі ў ноч з 22 на 23 чэрвеня 1941 года. Напярэдадні, пра гэта кажуць відэаочы, генерал перадаў свой аўтамабіль з аховой у асобе аўтаматчыка жонцы афіцэра, якую ён сустрэў ля будынка штаба з дзіцем на руках пасля чарговай бамбжэкі. Карбышаў загадаў кіроўцу эвакууеўаш яе ў тыл. Перад адыходам з Гродна саперы ажыццяўлялі падрыхтоўку, складуюць з боепрыпасамі, палівам, рознай вайсковай маёмасцю. У кіраўніцтве гэтай работай, без сумнення, прымаў удзел і Дэмітрый Міхайлавіч.

24 чэрвеня разам з групай афіцэраў штаба 3-й арміі ён прыбыў на камандны пункт 10-й арміі, які ў той дзень быў разгортнуты на поўдзень ад Гродна, а 26 чэрвеня — ужо пад Ваўкавыскам. Камандуючы 10-й арміяй генерал Голубеў прыняў фатальнае рашэнне адыходзіць на ўсход дробных групамі. Дэмітрыю Міхайлавічу было ўжо больш за шэсцьдзесят, калі ён пешшу, практычна праз усю Беларусь, па лясках і балотах паўтара месца ішоў з групамі саветскіх войскаў, якія прарываліся з акружэння, камандаваў падчас баёў і навадзена перапраў, кіраваў інжынерным забеспячэннем шматлікіх прарываў нямецкіх заслонаў.

Вось кароткая хроніка падзей тых дзён, здобытая з розных крыніц, у тым ліку ўспамінаў відэаочы, аперацыйных зводак штаба Заходняга фронту.

22-23 чэрвеня — Карбышаў знаходзіцца ў штабе 3-й арміі генерала Кузняцова (Гродна). Нямецкая 9-я армія генерал-палкоўніка Штраўса (паўночнае крыло групы арміі «Цэнтр») атакуе з фронту 3-ю армію, адкідае яе перадавыя часткі і займае Гродна.

24 чэрвеня — Карбышаў з некалькімі афіцэрамі штаба 3-й арміі прыбывае на камандны пункт суседняй 10-й арміі (генерал Голубеў — на поўдзень ад Гродна, перабазіраваўшыся ад Беластока).

25 чэрвеня — аддаўшы частку арміі пад камандаванне генерала Болдзіна, Голубеў атрымаў загад аб вывадзе асобных частак 10-й арміі з Беластоцкага выступу на лінію Ліда—Слонім. Але немцы да гэтага моманту ўжо пачынаюць сціскаць кольца вакол Беластоцкага выступу. Акружэнне.

26 чэрвеня — штаб 10-й арміі (Карбышаў тут) ідзе ад Гродна ў бок Ваўкавыска. Голубеў пачынае разумець, што Мінск у руках немцаў (або будзе з хвіліны на хвіліну). Ісці на Мінск сэнсу няма і трымаць перад Мінскам нейкую «лінію» абароны ўжо таксама няма сэнсу. Голубеў прымае рашэнне аб вывадзе з акружэння дробнымі групамі. Куды? Як? Атрымліваецца, куды вочы глядзяць, хто як можа.

Усё. Далей дакладных дакументальных пацвярджэнняў мала. Скажам так, часткі арміі ажыццяўлялі планавы адыход і да 10.00 26.06.1941 г. головами калон падышлі да р. Зэльвянкі, пераправы якіх былі заняты праціўнікам. Афіцыйны звестак аб далейшым становішчы часткай не паступала.

Нейкую інфармацыю можна знайсці, у прыватнасці, ва ўспамінах Яўгена Рыгоравіча Рэчына, ваеннага камісара аднаго з інжынерных злучэнняў, які асабіста ведаў генерала Карбышава. Вось як ён расказваў пра сустрэчу чырвонаармейцаў, якія выходзілі з акружэння, з мясцовымі жыхарамі, школьнікамі, што збіралі ў лесе ягды.

«Прыкладна 28-29 чэрвеня 1941 года дзесці заўважылі двух саветскіх камандзіраў. У той час часткі часта скідалі парашутыстаў, пераапрапнутыя ў чырвонаармейскую форму, і ў першы момант хлалчкі падумалі, што гэта немцы, і кінуліся бегчы. Тады камандзіры паклікалі іх:

— Хлопцы, не ўцякайце! Мы свае.

Адзін з камандзіраў быў сярэдняга росту, худы, няглыены генерал-лейтэнант з эмблемай інжынерных войскаў у пяціцы, другі — высокі, шчыльны чалавек гадоў пад сорак, палкоўнік. Генерал быў у кіцелі, з пісталетам, палкоўнік — у гімнасцёрцы, з аўтаматам ППШ. Перш за ўсё яны папрасілі прынесці ім вады. Генерал сказаў, што яго прозвішча Карбышаў і жартам дадаў, што паходзіць яно ад слова «карабыш» — суслік. І што ён таксама зямлю капае, такая я ў спецыяльнасць. Хлалчкі добра запамінілі гэтае прозвішча».

ТОЛЬКІ ФАКТ

За гады Другой сусветнай вайны ў нямецкі палон трапілі 83 генералы Чырвонай Арміі. З іх 26 чалавек загінулі па розных прычынах: расстраленыя, забітыя лагераўнай аховай, памерлі ад хвароб. Астатнія пасля перамогі былі дэпартаваныя ў Саветскі Саюз. З іх 32 чалавекі рэпрэзаваныя (7 павешаны на справе Уласава; 17 расстралены на падставе загада Стаўкі №270 ад 16 жніўня 1941 г. «Аб вывадках баязлівасці і здачы ў палон і мерах па спыненні такіх дзеянняў» і за «няправільныя» паводзіны ў палоне; 8 прысуджаны да розных тэрмінаў зняволення). Астатнія на працягу паўгода былі звольнены са службы.

Далей быў так. Пару дзён група штаба 10-й арміі адыходзіла на ўсход. Прайшоўшы на поўнач ад Слоніма, дайшлі да шашы Баранавічы — Мінск. 30 чэрвеня. У гэты дзень паспрабавалі перасекчы шашу Баранавічы — Мінск. Але немцы не пралупцілі групы і рассавелі яе. Канчаткова. Затым хтосьці далучыўся да адступаючых пагранічнікаў і рухаўся далей з імі, а хтосьці ўжо ні да кога не далучыўся...

Далей — зноў з успамінаў камісара Рэчына:

«Прыкладна паміж 5 і 10 ліпеня 1941 года ў адным з хутароў, непадалёк ад мястэчка Узда, генерал Голубеў нечакана сустраў генерала Карбышава і палкоўніка Сухарэвіча. Я пазнаёміўся з Карбышавым і Сухарэвічам — яны таксама пайшлі з намі.

Генерал Карбышаў быў апрапаны ў ваенную форму: шэры прагумаваны афіцэрскі плашч, штаны колеру хакі без лампасай і хромавыя боты генеральскага ўзору. На рамні прыз плячо вісела скуранае сумка, у якой, паводле слоў самога Карбышава, знаходзіліся ордэны і асабістыя дакументы.

Сухарэвіч быў у летняй форме і ўзброены аўтаматам ППШ. Здароўе ў настроі генерала Карбышава мне здалася здавальняючым. Нягледзячы на свой узрост, ён ні разу не скардзіўся на стомленасць або недамаганне. Наадварот, ён адмовіўся ад прапанаванай намі кожнай павозкі і расказаў пра аналагічны выпадак, калі яму давялося выбірацца з акружэння падчас руска-японскай вайны.

У засценках Маўтхаўзена.

Прыкладна праз тыдзень пасля сустрэчы з генералам (16 або 17 ліпеня) Карбышаў у маёй прысутнасці заявіў Голубеву, што не згодны з маршшрутам. На яго думку, неабходна рухацца не да Гомяля, а на Магілёў. Усе нашы довады аб перавасе выбранага намі маршшруту яго не пераканалі. Разам з палкоўнікам Сухарэвічам яны самастойна павярнулі на Слуцк і далей — на Магілёў. Перад тым, як расстасца, я прапанаваў Карбышаўу для прыкрыцця і сувязі з нашай групай узяць некалькі чалавек, але ён раслуха адмовіўся.

Мы пайшлі сваёй дарогай і 19 ліпеня выйшлі да Дняпра ў раёне горада Рагачова».

Карбышаў мжна спрабаваў выйсці з акружэння. Спачатку з часткай РККА ў форме. Затым — практычна ў адзіночку ў цывільным адзенні (ці ў гімнасцёрцы і плашчы без знакаў адрознення). 8 жніўня 1941 года ў непрытомным стане быў узяты ў палон падраздзяленнямі паўднёвага крыла групы арміі «Цэнтр».

Цяпер уважліва паглядзім на біяграфію яшчэ аднаго генерала.

Закутны Дэмітрый Яфімавіч. Нарадзіўся ў пасёлку Зімоўнік на тэрыторыі вобласці Войска Данскага ў 1897 годзе. Член ВКП (б) з 1919 года. У Чырвонай Арміі з 1918 года. Генерал-маёр. Камандзір 21-га стралковага корпуса, у камандаванне корпусам уступіў у ліпені 1941 года пасля гібелі генерал-маёра В.Б. Барысава. 26 ліпеня рэшткі корпуса трапілі ў акружэнне ў раёне сёл Вялікая і Малая Зімічка Гомельскай вобласці. Закутны трапіў у палон. Яго дапыталі спачатку ў штабе корпуса, потым — у штабе 2-й арміі, і нарэшце — у штабе групы арміі «Цэнтр».

Як сцвярджаюць сведкі, менавіта Закутны звярнуў увагу намецкага камандавання на тое, што сярод палонных знаходзіцца генерал Д.М. Карбышаў: «Спашаюся данесці, — кажа здраднік немцам, — сярод палонных я заўважыў вядомага генерала. Гэта Карбышаў». Аб гэтым можна прачытаць і ў нямецкіх матэрыялах. Вось быў такі выканаўчы дырэктар службы навін Трэйгара рэйха, кіраўнік прэс-дэпартаменту міністэрства замежных спраў. Звалі яго Паўль Карл Шміт. Пасля вайны яго не расстралілі, і ён пад псеўданімам Паўль Карлз апублікаваў цэлую серыю кніг па гісторыі вайны, у тым ліку «Напярэдадні «Барбаросы» і «Гітлер ідзе на ўсход». У апошняй ён распавядае